

Старченко А. Ю.
к.ю.н., доцент кафедри економіки,
права та управління бізнесом
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна
Дорота Бурзинська
доцент факультету економіки та менеджменту
Академія прикладних наук імені Стефана Баторія,
м. Скерневіце, Республіка Польща

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ПРОБЛЕМНОЇ ЛЕКЦІЇ ПРИ ВИКЛАДАННІ ЮРИДИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

У закладах вищої освіти для усного викладання навчального матеріалу з юридичних дисциплін найчастіше використовуються словесні методи навчання. Одним із таких методів є університетська лекція, яка є ключовим елементом об'ємного курсу навчання. Лекція - це спосіб викладення теоретичного матеріалу, який забезпечує цілісність і закінченість його сприйняття здобувачами вищої освіти.

Стандарти вищої освіти передбачають зменшення часу, що відводиться на лекції, та збільшення обсягу годин, відведених на практичні заняття. Це позитивна зміна, яка спрямована на розвиток навичок практичної роботи та отримання знань, що мають прикладний характер. Однак це також підвищує вимоги до підготовки та проведення лекцій.

Головною метою лекції є надання систематизованих основ наукових знань з дисципліни, розкриття поточного стану та перспектив її розвитку, а також концентрація уваги на найбільш складних та вузлових питаннях. Це стимулює активну пізнавальну діяльність здобувачів освіти та сприяє формуванню їх творчого мислення. Однак існують декілька недоліків традиційної університетської лекції, які пов'язані з тим, що вона: 1) привчає до пасивного сприйняття думки інших, що може перешкоджати розвитку самостійного мислення у здобувачів освіти; 2) потрібна лише тоді, коли відсутні підручники або їх недостатньо; 3) не враховує індивідуальних потреб різних здобувачів освіти, оскільки одні можуть встигнути осмислити матеріал, а інші – лише механічно записати слова лектора [1, с. 139].

Для ефективного навчання юридичним дисциплінам часто використовується метод вирішення проблем, який дозволяє здобувачам освіти осмислити нормативно-правові акти для вирішення конкретної практичної задачі. Замість простої передачі фактів та зв'язків між ними, викладач може запропонувати аналізувати ситуацію та застосовувати правовий аналіз для знаходження її рішення. Такий метод допомагає уникнути пасивного сприйняття інформації та стимулює здобувачів освіти до активної пізнавальної діяльності, розвиває критичне мислення та сприяє формуванню творчого мислення.

У традиційній лекції використовуються пояснення, описи, ілюстрації та приклади, тоді як проблемна лекція спрямована на всебічний аналіз явищ та науковий пошук. Проблемна лекція будується на логіці проблемних ситуацій, що послідовно моделюються, шляхом постановки проблемних питань або пред'явлення проблемних завдань. Вступні проблемні питання створюють складну суперечливу обстановку, яка потребує активної пізнавальної діяльності здобувачів освіти для її правильної оцінки та вирішення. Проблемне питання, що містить діалектичну суперечність, вимагає не тільки відтворення відомих знань, але й роздумів, порівнянь, пошуку та набуття нових знань або застосування отриманих раніше. Проблемне завдання, своєю чергою, містить додаткову вступну інформацію та іноді

певні орієнтири пошуку, необхідних її вирішення [2, с. 17]. За допомогою проблемної лекції можна досягти трьох основних цілей: засвоєння теоретичних знань, розвитку теоретичного мислення та формування пізнавального інтересу до змісту навчального предмета та професійної мотивації майбутнього фахівця. Проблемна лекція також сприяє розвитку дослідницького ставлення до змісту лекції.

Проблемна лекція – один з методів навчання, відмінністю якого є визначення викладачем перед студентами певної проблеми, що пробуджує у них бажання знайти засоби її вирішення. Викладач допомагає їм у цьому за допомогою співпраці та діалогу, що стимулює студентів до активної пізнавальної діяльності [3, с. 70]. Отже проблемна лекція – це вид лекції, в якій нове знання представляється як невідоме, яке потрібно відкрити. Завдання викладача полягає в тому, щоб створити проблемну ситуацію, яка спонукатиме здобувачів освіти до пошуку рішення проблеми, і поступово направляти їх до цільового результату. Для цього новий теоретичний матеріал представляється у формі проблемного завдання, що містить протиріччя, які здобувачі освіти мають виявити та вирішити. За такого підходу процес навчання наближається до дослідницької діяльності, оскільки здобувачі освіти набувають нових знань через вирішення проблемних ситуацій.

Для того, щоб лекція була проблемною, необхідно враховувати дві пов'язані умови: 1) реалізацію принципу проблемності при виборі та підготовці навчального матеріалу перед лекцією; 2) реалізацію принципу проблемності при розкритті цього матеріалу на самій лекції. Перша умова досягається шляхом створення викладачем системи пізнавальних завдань, які відображають основний зміст навчального предмета, а друга – шляхом організації лекції як діалогу між викладачем та здобувачами вищої освіти. Діалогічний підхід може реалізовуватися як у формі живого діалогу під час лекції, так і у формі внутрішнього діалогу (самостійного мислення), що є більш типовим для проблемних лекцій. Під час внутрішнього діалогу здобувачі освіти, взаємодіючи з викладачем, можуть задавати та відповідати на питання, записувати запитання в конспект для подальшого розгляду в ході самостійних завдань, індивідуальної консультації з викладачем або на семінарі. Діалогічний підхід є необхідною умовою для розвитку мислення здобувачів освіти.

Рівень складності проблемної лекції залежить від підготовленості здобувачів освіти, теми лекції та інших обставин. Викладач, іноді вдаючись до допомоги слухачів та організуючи обмін думками, здійснює вирішення проблемних завдань та відповідь на проблемні питання. Викладач має не тільки розв'язувати суперечності, але й демонструвати прийоми розумової діяльності, показати логіку та методику, що впливають з діалектичного методу пізнання складних явищ. Підготовка «сценарію» лекції та відбір навчального матеріалу вимагають значного часу від викладача. Вміння вирішувати проблеми є ключовою компетенцією, яка необхідна людині у будь-якій сфері діяльності та повсякденному житті. Якщо здобувачі вищої освіти оволодіють цією компетенцією, їх цінність для організацій, де вони працюватимуть, значно зросте, і вони набудуть компетенції, яка буде корисна їм протягом усього життя.

Список використаних джерел:

1. Туркот Т.І., Коновал О.А. Педагогіка та психологія вищої школи: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Херсон: Олді-плюс, 2013. – 466 с.
2. Вдовічен В.А., Вдовічена Л.І., Меленко О.В. Методика викладання правничих дисциплін: навч.-метод. посіб. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича, 2022. - 144 с.
3. Романовська О.О., Яворський П.Р. Застосування методу проблемної лекції для викладання економічних дисциплін / Теорія і практика управління соціальними системами. – 2012. – № 2. – с. 68-78.